

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Novæ Observationes Et Additiones Ad A. R. P. D. Bartholomæi Gavanti Congreg. Cleric. Regul. S. Pauli ac Sac. Rit. Congregat. Consultoris Commentaria In Rubricas Missalis Et Breviarii Romani

Adjectis Summorum Pontificum & Sac. Rit. Congreg. Decretis usque ad
præsens emanatis

Complectens I. & II. Partem Commentariorum Gavanti in Rubricas Missalis
- Cum Præfatione seu Præmonitione necessaria Bibliopolæ ad Lectorem

Merati, Gaetano Maria

Augustæ Vindellicorum, 1740

VD18 10783695-002

De Offertorio, Secretis, Præfationibus, & Canone. XII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40113

contra Gayeti opiniosem, & libentius adhaerere Gavanti placito; quia certissimum est, quod occurrente Festo S. Marci infra Octavam Paschæ, in Missa Rogationum non est dicendum *Credo*; ut habetur in Decreto diei 5. Julii 1698. & dato in nostro Indice sub n. 530. Ex quo optimè arguit Johannes Baptista Pittonus afferens tale Decretum, quod neque dicendum est Symbolum in dicta Missa Rogationum, si prædictum Festum S. Marci occurrat in qualibet Dominica: nam si non potest dici *Credo* in eadem Missa Rogationum ratione Festi S. Marci illud admittentis, neque poterit dici ratione Dominicæ: ob eandem igitur rationem, neque in Vigilia incidente infra aliquam Octavam debet dici *Credo*. Denique considerandum est, quod sententiæ Gavanti consentit praxis omnium Ecclesiarum: & reverà in Directorio Romano hujus Anni 1735. die 14. Decembris, in quam incidit Feria 4. quatuor Temporum, & est infra Octavam Conceptionis B. M. V. præscribitur Officium prædictæ Octavæ; Missam verò esse dicendam de Feria currenti, cum secunda Oratione de Octava, tertia

de Spiritu Sancto, & Præfationem B. V. cum *Ps. Et te in Conceptione, sed sine Gloria, & Credo*.

Superest nunc, ut præter aliqua Decreta sparsim exhibita in nostris hæc Additionibus, aliqua alia tradamus spectantia ad hanc Rubricam.

Missæ de Sancto Titulari, vel Patrono celebratur cum *Gloria, & Credo*. S. R. C. die 4. Augusti 1657. & in nostro Indice sub num. 323.

In Missis de Beatis non debet dici *Credo*. 12. Julii 1664. & in nostro Indice sub n. 419.

In Missa Patroni minis principalis, non dicatur *Credo*. S. R. C. 2. Decemb. 1694. & in nostro Indice sub n. 479.

In Festis SS. Martyrum, Confessorum, & Virginum, quæ celebrantur sub Ritu Duplici Majori, non est dicendum Symbolum in Missa. 19. Junii 1700. & datur in nostro Indice sub num. 545.

Quando in Missis Votivis pro re gravi debeat, vel non possit dici *Credo*, jam exposuimus in nostris Additionibus spectantibus ad tales Missas.

Novæ Observationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. XII. De Offertorio, Secretis, Præfationibus & Canone.

1. Gavant. pag. 32. col. 1: lit. q *Dicitur Offertorium ab offerendo &c.*) In Missa Solemni post Symbolum, & quando non dicitur, post Evangelium, Sacerdos salutat Populum, & excitat ad orandum: tunc Chorus canit Antiphonam, quæ Offertorium nuncupatur, quia antiquo more Populus interim sua dona offerebat. In primitiva enim Ecclesia, omnes qui communicaturi erant, offerre consueverant ad Altare panem pro se ipsis consecrandum: unde in Fabiani Papæ epist. 3. (quæ tamen dubia est) decernitur, ut in omnibus diebus Dominicis ab omnibus viris, & mulieribus oblatio tam panis, quam vini fieret: ex *Petrus de præcipuo Sacerdotis Officio lib.*

3. *dub. 3. n. 52.* qui offerendi mos adhuc viget in multis Ecclesiis, præsertim in Pagis, & Oppidulis rusticorum; qui cum præscarum consuetudinum tenaciores esse soleant, supervenientibus mutationibus, haud facile acquiescunt. Verum hujusmodi oblationes, non in usum Sacrificii cadunt, sed Parocho, vel pauperibus distribuuntur. Imò plerumque pecunia offertur: nam cum Populi communio refrigerante caritate cessasset; & ad usum Celebrantis modica panis particula sufficeret; panis verò pro usu Sacrificii à Clericis formaretur; cœpit Populus, ut ait Honorius in *Gemma Anima lib. 1. c. 66.* pro oblatione panis, sive farinæ, denarios offerre.

Sed de hac re videantur ea, quæ tradunt Card. Bona lib. 2. cap. 8. n. 3. Antonius Bellotte in suis observationibus Eccles. Land. pag. 467. & seqq. Auctor anonymus tractatus Missæ Parochialis Gallicè conscripti 2. part. cap. 12. artic. 1. & seqq. & in sua recenti etudita dissertatione Italicè elucubrata, & Venetiis impressa, Anno 1733. noster Pater Franciscus Berlendi, aliiq; Auctores, quos dabimus in nostris Additionibus ad tit. 7. 2. part. hujus Theauri n. 31.

Ceterùm nomine Offertorii, sive Offertendæ, ut Amalarius, & alii veteres loquebantur, relati à Card. Bona lib. 2. cap. 8. n. 3. ea omnia comprehenduntur, quæ à Sacerdote, & Ministris fiunt, & recitantur, à salutatione *Dominus vobiscum*, facta à Sacerdote post Symbolum, vel post Evangelium, usque ad secretæ Orationis conclusionem, cum Sacerdos alta voce intonat: *Per omnia Secula Seculorum*. Quarti part. 1. tit. 12. de Offertorio.

II. Gavant, pag. 32. col. 1. ead. lit. q. *Quis Auctor, &c.* Quis Antiphonam, quæ in Missali Offertorium intitulatur, instituerit, incertum est. Plerique à Gregorio Magno primò institutam asserunt; quia in suo Antiphonario propriam singulis Missis assignavit: sed jam vigeat in Africa hæc consuetudo; ut scribit Augustinus lib. 2. Retract. cap. 11. Verùm cum ex Menardo in notis ad S. Gregorii Sacramentarium pag. 7. habeatur, quòd in Cod. MS. Rodradi, & Ratoldi, Offertorium sit Antiphona, quæ dum cantabatur, Populus sua dona in Altari offerebat juxta antiquum Ritu, & Ritus iste præcesserit ævum Gregorianum; hinc deducitur talem Antiphonam non esse adjudicandam Gregorio Magno, tanquam primo Institutori. Unde fit, quòd quamvis prædicto Gregorio Honorius in *Gemma Anima* tribuat talem Antiphonam; alii tamen diversimodè opinantur, inter quos Walfridus Strabo cap. 22. Alii referunt talem Antiphonam Coelestino; alii verò Eutychno Summis Pontificibus. Biffus lit. O. n. 30. §. 1.

In Missa Defunctorum habetur Offertorium compositum ad modum Responsorii cum suis versibus, sicut antiquitus omnia Offertoria erant; quæ postea à majorem commoditatem abbreviata sunt, relicto solo Offertorio Missæ Defunctorum, quæ in pluribus differt à Ritu aliarum Missarum; ut observat Durandus in *Rationali Div. Officiorum* lib. 1. cap. 27. n. 4. & Biffus loc. cit. ex eodem.

In prædicto Missæ Mortuorum Offertorio intellectu difficillima sunt illa verba deprecativa, nempe, *ne absorbeat eas Tartarus ne cadant in obscurum*: Animæ enim Purgatorii, pro quibus preces Deo porrigitur, jam sunt in statu salutis; & Tartarus, sicut Infernus eas absorbere nequaquam potest neque in obscurum infra Purgatorium eade periclitantur: cur igitur funduntur tales preces? Gravis quidem difficultas, cui nihil minus satisficit dicendo, prædictam Antiphonam recitari consuevisse in actu agonizæ; ut eodem observat etiam Grancolas in antiquo *Evangelio Sacramentario* part. 1. de *Missis Mortuorum* pag. 536. & Macrius in suo *Historico* de *Offertorio*. Ecclesia igitur, dum eadem verba & eandem deprecationem adhibet in Missa & etiam in agendis funeralibus Defunctorum retrahit tales preces ad momentum transitus, & obitus, & confiderat animas in commento, quæ corpore migrant, ac si ante tribunal Judicis tunc constituantur: unde eo sensu accipitur tales preces non significare quòd sententia Judicis etiam post multum tempus ab obitu suspenditur, usque in diem extremi Judicii. Prædicta omnia confirmantur ex aliis precibus Ecclesiæ effusis, partim in Adventu, partim in Nativ. Domini, perinde ac si Deus foret incarnandus, vel nasciturus, prædicando illa verba: *Rorate Cæli desuper, & pluant justum &c.* *O Adonai veni ad redimendum nos: Emitte Agnum Domine Dominum Terræ. Ortelus sicut Sol Salvator Mundi & descendet in uterum Virginis.* Sic etiam orando Ecclesia retrahit tales preces à

tempus Prophetarum, & præcedens Domini Jesu Christi Nativitatem; & ita representando Myfterium olim factum, petit fructum ejus nobis applicari. Ita pariter representando per antedicta verba, quæ habentur in agenda Mortuorum, statum Animæ in mortis momento, & tempore agonizæ; nihil aliud intendit, nisi impetrare aliquod solatium pro Animabus illis, quæ è corpore jam migraverunt, & in carcere Purgatorii retinentur. Alia videri possunt spectantia ad hanc eandem materiam apud supracit. Marciurum, & Græncolas, nec non apud Doctissimum Franciscum Sylvium in suis commentariis in 3. partem S. Thomæ quest. 100. art. 6.

Solum in Missa Sabbati majoris hebdomadz omittitur Offertorium; cujus omissionis rationem assignabimus in nostris Observationibus ad titulum 10. part. 4.

III. Gavant. pag. 32. col. 2. lit. t. *Orationes, quæ nunc dicuntur in Oblatione, &c.* Post Antiphonam, quæ Offertorium dicitur, quinque sunt Orationes, nempe *Suscipe Sancte Pater: Offerimus tibi Domine: In Spiritu humilitatis: Veni Sanctificator: Suscipe Sancta Trinitas*, quæ non sunt valde antiquæ, nec in Ecclesia Romana ante 700. Annos dicebantur. Ratio est, quia Micrologus, qui floruit Anno Christi 1070. lib. de Eccles. Observ. cap. 11. scribit, Orationem *Veni Sanctificator*; juxta Ordinem Galicanum recitari; & illam *Suscipe Sancta Trinitas*, non ex aliquo Ordine, sed ex Ecclesiastica consuetudine; Romanum tamen Ordinem, nullam Orationem instituisse post Offertorium ante Secretam. Et confirmatur, quia Alcuinus, Amalarius, Walafridus, Remigius, Rupertus, Hugo, & alii veteres Scriptores de rebus Ecclesiasticis non meminerunt prædictarum Orationum; sed transeunt ab Offertorio ad Secretas. Imò Radulphus Tugrensis, qui floruit circa Annum Christi 1150. refert tantum ea, quæ ex Micrologo attulimus, ipsumque citat. Hanc senten-

tiam amplectuntur etiam Cardinalis Bellarminus lib. 2. de Missa cap. 17. nec non Cardinalis Bona lib. 2. rerum Liturgicarum cap. 8. quibus adscriptantur Græncolas tom. 2. de antiquis Liturgiis pag. 552. Martene lib. 1. de antiquis Ecclesie Ritibus cap. 4. art. 6. Antonius Bellotte in suis observationibus ad Ritum Laudum. pag. 467.

IV. Gavant. pag. 32. col. 2. lit. u. *Orationes secretæ dicende sunt, &c.* Post quinque præfatas deprecationes dicuntur Orationes à Sacerdote, quæ vocantur secretæ; & debent esse tot, quot clara voce dictæ fuerunt ante Epistolam; eodem omnino ordine, ac prædictæ Orationes, quæ alta voce recitatz fuerunt. Cætera de his Orationibus secretis tradit sufficienter Gavantus hæc, & pro quolibet Missa, sive de communi, sive propria, describuntur in Missali. Unica quæstio esse potest: utrum illa verba, *per omnia Secula Seculorum*, quæ clara voce proferuntur à Sacerdote post ultimam ex dictis Orationibus secretis, sint finis talis Orationis, an principium Præfationis. Bissus lit. O. n. 82. §. 1. adhæret doctrinæ Innocentii III. qui docet ea verba esse finem Orationis, & principium Præfationis simul; ad significandum Christum Dominum esse lapidem angularem, qui facit utraque unum. Verùm Micrologus lib. de Eccles. observ. cap. 7. & Amalarius lib. 3. de Eccles. Officiis cap. 19. tenent, quòd prædicta verba *per omnia Secula, &c.* pertineant præcisè ad finem superiorum Orationum; cum quibus convenit D. Thomas 3. part. quest. 83. art. 4. in O. quam sententiam libenter amplector. Etiam de his Orationibus secretis, quoad illarum eruditionem Sacram, videri possunt supra sæpius allegati Auctores, qui de his Missæ partibus suas dissertationes instituerunt.

V. Gavant. pag. 33. col. 1. lit. z. *Originem habent ab Ecclesia primordiis, &c.* In libro Pontificali de Gelasio legitur, quòd fecit Sacramentorum Præfationes, & Orationes cauto sermone. Ad quæ verba Emanuel

vel à Schelestrate in notis habet: *Exstat in Bibliotheca Palatina Vaticana Sacramentarium MS. Annorum circiter mille, in quo continentur Præfationes ante Gregorii tempora in Ecclesia Romana usu receptæ, de quibus hoc loco mentio reperitur: unde non malè illud Sacramentarium Gelasianum vocatur: ita allegatus Schelestratus. Hinc quidam referunt Gelasio Romano Pontifici Præfationum institutionem: sed Cardinalis Bona lib. 2. rerum Liturgicarum cap. 10. concedit quidem, plures Præfationes à Gelasio editas fuisse; nihilominus pro certo habet, in ipsis Ecclesiæ primordiis, ut hic ait noster Gavantus, extitisse usum Præfationum in Missæ Sacrificio; & earum institutionem, vel Apostolis, vel Apostolicis viris tribuendam esse censet; idque probat, quia integra, nostræque simillima Præfatio legitur in Jacobi Apostoli Liturgia; ejusque mentio reperitur apud Sanctos Patres, Gelasio, & Ambrosio antiquiores, inter quos præsertim recenset Cyprianum, Cyrillum Hierosolymitanum, & alios. Rursus Præfationes ubique receptæ, atque usitate fuerunt, cum reperiantur in Liturgiis omnium Ecclesiarum, & Nationum, tum Orientalium, tum Occidentalium, quarum aliquas refert Cardinalis Bona citato cap. n. 2. ubi pariter ait, extare aliquot libellos Præfationum in Bibliotheca Vaticana; & Cornelium Schulting. tom. 1. Bibliotheca Ecclesiastica part. 2. cap. 12. laudare librum editum Coloniz ab Henrico Gravio, in quo sunt ducentæ quadraginta Præfationes propriæ. Ambrosiani usam habent Præfationem Romanæ similem; at in Missis propriis, sive de Festo, sive de Dominica, aut de Feria, propriam canunt Præfationem. Ita pariter Mozarabes varias habent Præfationes; in quibus vel Mysteria ejus Festivitatibus, quam tunc celebrant, vel Sancti, de quo est Missa, laudes, & encomia decantant. In Sacramentario Gregoriano propriæ item extant Præfationes in singulis Missis ab Ambrosianis diversæ: ita pariter in Codice Gelasiano, Gothico,*

Gallicano, & in Codice Leonino recentissime evulgato, ut supra innuimus, singulares, non modò in Festis Sollemnibus, sed & in Dominicis occurrunt Præfationes. Denique in Græcis, & Orientalibus Liturgiis una, & eadem est illarum dispositio. Una quidem singulis propria est; ita ut Jacobi Liturgia suam habeat, suam Basilii, suamque Chrysostomi Liturgia; sensus tamen semper idem est omnium Præfationum in tot diversis Deo gratias agendi formis, quas continent: & omnes, sicut ipsædem præe verbum incipiunt, ita omnes Hymno Cherubico Sanctus Sanctus concluduntur.

VI. Gavant. pag. 33. col. 1. ead. lit. 2. *Novem Præfationes enumerat ut antiquas, & approbat Pelagius PP. II. epist. 4.* Epistolam quæ Pelagio II. tribuitur à Gavanto non à sed 9. recenset Franciscus Pagius in Vita ejusdem Pontificis n. 17. & quamvis eandem epistolam referant etiam, & tanquam genuinam approbent Baronius tom. 7. Anno 590. & Bellinius tom. 4. Conciliorum, alique passim; nihilominus idem Pagius loc. cit. Grancolas tom. 1. de antiquis Liturgiis pag. 599. & ante eum primus omnium Card. Bona lib. 2. rerum Liturgic. cap. 10. n. 3. vehementer dubitavit, ne alterius fortè Pontificis recentioris sit prædicta epistola, & Pelagio per errorem tributa: hac ratione motus, nimirum, quia ætate Pelagii, illis tantum Præfationibus Romana Ecclesia, tanquam dudum in ea receptis, & approbatis utebatur; quomodo Gregorius ejus immediatus successor, Sacrorumque Rituum tenacissimus custos, alias novas instituit? Suspicionem auget Johannes Diaconus, qui cum res à Gregorio Magno gestas minutissimè in ejus Vita congestisset, nullam tamen de aliis novis Præfationibus ab eo contra morem præcæ Romanam institutionis, mentionem facit. Accedit, quòd in libris antiquis Sacramentorum, qui Romana Ecclesiæ titulum præferunt, præsertim Gelasiano, & Leonino, de quibus supra, aliæque posterioribus, nimirum Gregoriano, &

vix ull'a Missa est, cui propria, & peculiaris Praefatio non assignetur. Præterea si Pelagius II. Auctor esset hujus epistolæ ad Episcopos Germaniæ, & Galliæ directæ, ipsique mandasset, non tenendas esse nisi novem dictas Praefationes; profectò Ecclesiæ Gallicanæ ejus Decreto paruisent: constat tamen, quòd ante Pipini, & Caroli Magni tempora, Ecclesia Gallicana non suscepit Romanæ Missæ Ritum, & Ordinem, sed propriis Officiis usâ est; ut alibi nos ostendimus agendo de Missali Gallicano, in quo assignantur propriæ Praefationes omnibus ferè Missis. Hæc demonstrare videntur, prædictam epistolam, & Decretum in ea contentum, Pelagio II. adscribi non posse. Quòd si hæc sententia non placeat, hoc saltem negari non poterit (inquit Card. Bona) usum Ecclesiæ Romanæ, de quo Pelagius testatur, post ejus decessum antiquatum fuisse, ejusque Decretum de novem Praefationibus nullibi receptum, nec executioni mandatum, nisi Seculo X. vel XI. & reverà non nisi in Missalibus scriptis post Annum 1200. illarum novem Praefationes duntaxat reperiuntur; quibus postea duæ additæ sunt, una communis antiquissima, quæ Gelasii, sive Gregorii creditur esse; altera de B. Virgine ab Urbano II. instituta in Concilio Placentino, de quo Gavanto, vel Claromontano, ut aliis videtur. Card. Bonæ sententiam amplectus est etiam eruditissimus Baluzius, tam in epist. ad eundem scripta postridie Kalendas Decembris, Anni 1672. quam in notis ad Antonium Augustinum; ubi Pelagii II. epistolam supposititiam ostendit ex titulo ipso epistolæ, quæ data dicitur ad Episcopos Germaniarum, atque Galliarum: ibi enim probat, hoc scribendi genus in usu esse non potuisse, nisi sub finem octavi Seculi.

VII. Gavant. pag. 34. col. 2. lit. c. *Excipe quoque Missam Feriæ quartæ, &c.* Quamvis verissimum sit, quòd occurrente Feriæ quartæ Temporum in Octava Nativitatis B. M. V. tunc in Missa Feriæ debeat dici Praefatio

communis, juxta Decretum à Gavanto citatum, datum in nostro Indice sub n. 202. nih. lominus advertendum est, quòd in Missali recenter Romæ impresso typis Collegii Propagandæ Fidei Anno 1714. habetur in Rubrica diei 14. Decembris (in qua fit Officium de infra Octavam Conceptionis) *Si occurrat Feriæ quatuor Temporum, Missa dicitur de illa Feriæ cum Commemoratione Octavæ, & cum Praefatione B. M. V.* Optimè ita præscribitur in tali Missali: quia in illa die non dicitur nisi una Missa Conventualis, & hæc de illa Vigilia, sicut & aliæ Privatæ; nulla verò de B. M. V. nisi Votiva, juxta ea, quæ à nobis dicta sunt in Observationibus ad tit. de Feriæ, & Vigilia. E contra verò in primo casu adducto à Gavanto, cum sermo sit de die Octava Nativitatis B. M. V. in illa die dicitur Missa Conventualis, & omnes Missæ Privatæ de tali Octava; & alia postea dicitur Missa Conventualis de Vigilia, in qua nulla fit Commemoratio Octavæ B. V. & in qua non debet dici ejusdem Octavæ Praefatio, juxta allegatum Decretum. In hærendo eidem Decreto, Praefatio communis erit dicenda in Vigilia S. Joh. Baptistæ, vel SS. Apostolorum Petri, & Pauli, si occurrerit infra Octavam Corporis Christi, in Ecclesiis scilicet Cathedralibus, & Collegiatis; quibus onus incumbit, in tali Octava privilegiata, ut diximus supra de Feriæ, & Vigilia, cantandi duas Missas Conventuales, primam de Octava post Tertiam, & secundam de Vigilia post Nonam, in qua nulla fit Commemoratio Octavæ Corporis Christi; & hinc non dicenda est ejusdem Octavæ Praefatio, sed communis. Item idem servandum in Feriæ quatuor Temporum, si in ea venerit Octava Conceptionis B. M. V. in qua pariter cantandæ essent duæ Missæ conventuales: item & in aliis casibus similibus. Idem dicendum est de Missa Feriali, quæ dicitur infra aliquam Octavam occurrentem in Quadragesima, ab aliquibus privilegiatis; de quibus vide Decretum sub n. 460. tunc enim Praefatio erit

de

de Quadragesima, licet Octava propriam haberet: ita tenet Guyetus lib. 4. cap. 3. quest. 1. Auctores, qui eruditè tractant de Præfatione Missæ, sunt sæpius laudati Cardinalis Bona loc. cit. Antonius Bellotte in suis Observationibus pag. 513. Edmundus Martene de antiq. Eccles. Ritibus artic. 7. Græcolas de antiq. Liturg. pag. 594. Petrus Le Brun tom. 1. pag. 389. & Stephanus Durandi lib. 2. cap. 31.

Supereft nunc subnectere fequentia S. R. C. Decreta pertinentia ad Ritum Præfationum.

Qui in Sabbato recitat Officium B. M. V. volens celebrare Missam Votivam de Sancto, non debet dicere Præfationem B. M. V. sed communem. 2. Decembris 1684. & in nostro Indice sub n. 475.

Si Festum SS. Philippi, & Jacobi, vel Inventionis S. Crucis occurrat infra Octavam Ascensionis; Præfatio in Missa erit de Apostolis; Communicantes verò de Ascensione. 28. Augusti 1627. & in nostro Indice sub num. 216.

Decreta spectantia ad Præfationes Missarum Votivarum, allegata à nobis fuerunt in §. 10. talium Missarum.

VIII. Gavant. pag. 35. col. 1. lit. e. *Auctor illius nescitur. &c.* Verissimè scribit Gavantus, auctorem in Canonis ignorari: quippe nonnulli à M. sacro Presbytero Massiliensi; alii à Voconio Episcopo Castellanensi in Mauritania. Seculi V. Scriptoribus, qui teste Gennadio Sacramentorum libros ediderunt, compositum Canonem arbitratur; ut etiam notat hic Gavantus. Anonymus quidam Mellicensis, qui Seculo duodecimo tractatum composuit de Scriptoribus Ecclesiasticis, primo editum à Bernardo Pez in suo novo Thesauro Anecdotor. & secundo vulgatum à Johanne Alberto Fabricio in Bibliotheca Ecclesiastica, pag. 143. tom. 2. credidit, Missæ Canonem à Sancto Clemente Alexandrino fuisse conscriptum. Eius verba, quoniam paucis nota erunt, hic placet exscribere.

*Mira autem, inquit, eruditionis, & eloquentia fuit. Orationem illam Sacerdotis, quæ Canonem dicimus, ipse composuit; quæ & à omni Ecclesia tamè est habita, ut in Consecratione Corporis Domini perpetuo jussa sit recitari. -- Neminem futurum esse credimus, qui possit hæc sententia placere: & fortasse Auctor hic, sciens à Clemente Alexandrino Canonem Ecclesiasticum esse conscriptum, ut testatur Phytius Codice III. putavit Canonem illum Ecclesiasticum esse Canones Missæ; in quo sanè deceptus est. Aldelmus Episcopus, qui octavo Seculo floruit, in libro de laudibus virginitatis cap. 23. Canonem à Gregorio Magno edium existit. Verùm ipse Gregorius lib. 6. epist. 64. ait quodam Scholastico fuisse compositum; qui autem fuerit Scholasticus hic, aut quo tempore vixerit, Gregorius silentio præterit. Aliqui, teste Gavanto hic, putant fuisse Calixtum Summum Pontificem, inter quos Raddulphus Tungentis; sed ex libris Ambrosii de Officiis, & Sacramentis discimus, Canonem ante Gelasium conditum fuisse; neque probabile est, Gregorium Scholasticum tradidisse prædecessorem suum vitum Doctissimum, & inter Pontifices nemini secundum Non desunt etiam, qui putent per præcæquam Gregorius ait à Scholastico compositam, non debere intelligi Canonem, sed Orationem quandam actioni Missæ insertam: hanc opinionem primus amplexus est Jacobus Jansoni in suis Liturgiis, lib. 3. cap. 11. Placet hæc opinio Doctissimo Maldonato in suo MS. tractatu de Ceremoniis Missæ: ubi contendit, Gregorium non de integro Missæ Canone intelligendum esse; sed de particulari illa Oratione, quæ incipit *Hanc igitur*, & quam solum à Scholastico scriptam affirmat. En integram Maldonati censuram relatam à Petro Le Brun tom. 2. dissertat. 2. artic. 2. num. 3. pag. 147. -- Quòd item Scholasticus non fuerit Auctor Canonis, hinc liquet, quòd cum Gregorius eo loco reddidit*

rationem, cur introduxisset illi quatuor, ait, sibi durum visum fuisse; quod illa Oratio, quam Scholasticus composuit, diceretur; & Oratio Domini super Corpus, & Sanguinem non diceretur. Significat ergo illam Orationem, quam Scholasticus composuit, fuisse unicam, & dictam fuisse super Corpus, & Sanguinem Domini: ergo totus Canon non fuerat compositus à Scholastico. Aliud ejusdem rei argumentum est, quod Canonis verba reperiantur apud Auctores antiquiores Scholastico. Denique Scholasticus homo erat privatus; Scholastici enim erant viri quidam Ecclesiastici gradus, quibus curæ erat juventutem docere. Horum Ecclesiæ Sapientum, qui Scholasticorum nomine decorabantur, sæpe mentionem faciunt Hieronymus, & Gennadius in catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, Severus quoque Sulpitius, loco dicendi *vos Sapientes*, dicit *vos Scholastici*, Dialog. 2. & Divus Gregorius commendat virum quemdam Doctissimum Scholastici titulo, dicens: viro clarissimo Scholastico, *lib. 10. Registri epist. 2.* Cum ergo Gregorius (qui Pontifex erat) reprehensus fuerit ob res minutas; quanto magis Scholasticus reprehensus fuisset, homo privatus, & qui rem tam gravem, qualis est Canon, recens in Ecclesia invexisset. Libenter Maldonati opinionem amplecteremur; sed Gregorium ibi de integro Canone loqui, ipse contextus epistolæ evincit; ut ait Bona *lib. 2. cap. 11. num. 2.* Præterea quædam sunt in Maldonati censura, quæ probare non possumus: nam quod ait, Canonis verba reperiri apud Auctores antiquiores Scholastico, nullius momenti esse videtur: etenim si certò constaret tempus, quo vixit ille Scholasticus, optimum quidem esset hoc argumentum; sed cum ignoremus, qua ætate floruerit, affirmari sine divinatione non potest, verba Canonis reperiri apud Scriptores illo vetustiores: quare dicendum omnino videtur, integrum

Gavant, Rubr. Miss.

Canonem à Scholastico esse compositum. Ex hoc tamen non licet arguere, Missæ Canonem ex Apostolica traditione non descendere: Vigilius enim Pontifex ante Gregorium in epistola ad Eucherium, sive ad Profuturum; ut ex MSS Codicibus colligit eruditissimus Baluzius in notis ad librum Antonii Augustini de emendatione Gratiani, & in epistola ad Cardinalem Bona scripta Anno 1672, quam ego perlegi; Vigilius, inquam, disertè testatur, quod Canonem ex Apostolica traditione suscepimus; quod pariter Tridentinæ Synodi auctoritate firmatur: hæc enim *sess. 22. cap. 4.* docet, constare Canonem ex ipsis Domini verbis, ex Apostolorum traditionibus, ac SS. Pontificum Institutionibus. Quæ in speciem cum Gregorio pugnantia hac ratione possumus conciliare, ut dicatur, quod Vigilius, & Tridentini PP. de substantia Canonis loquuntur, quam ab Apost. traditione descendere, libentissimè confitemur; Gregorius autem loquitur de verbis, sive stylo, quo Canon exaratus est: & sanè verba, & stylum ipsum ab Apostolis emanasse, parum habet probabilitatis; neque enim tam eleganter scribebant Apostoli. Observandum nihilominus est cum Bona, Petro Le Brun, Grancolas, Bellotte, aliisque Scriptoribus, neminem ex Pontificibus post Gregorium Magnum quidpiam Canoni vel addidisse, vel immutasse. Hoc unum reperitur apud Anastasium, quod Gregorius III. sevientè adversus Imagines, & Sanctorum Reliquias Leone Isauro Imperatore, Oratorium edificavit in honorem omnium Sanctorum; & à Sacerdotibus in ipso Missas agentibus, hanc clausulam post illa Canonis verba, & omnium Sanctorum suorum, dici instituit: *Quorum Sollemnitas hodie in conspectu tuae Majestatis celebratur, Domine Deus noster, in toto Orbe terrarum:* quod tantum pro illo Oratorio institutum fuit; atque idèd, notante Walafrido Strabone *cap. 22.* non est Canoni,

U

ni,

ni, qui generaliter dicitur, adnotatum. Porro observandum hic, Canonem variis nominibus insignitum fuisse: Gregorius laudata epistola, *Prece* appellat, Vigilius *Textum Canonicae precis*, Concilium Eboracense tempore Celestini III. *Missa Secretum* nuncupat, Cyprianus *Orationem*, alii *Altionem* dicunt, ut Walafridus, quia in eo Dominica Sacramenta conficiuntur. Atque hinc intelligitur, qua de causa in ipso Canone, in Oratione, quae incipit *Communicantes*, titulus apponatur *infra Altionem* melius teste Bona *loc. cit.* legendum est *intra Altionem*, quemadmodum in MSS. Codicibus reperitur) quia nimirum actio Sacrificii ibi proprie continetur. De singulis partibus Canonis aliqua etiam spatium in 2. part. tit. 8. & seqq. adjiciemus.

Supereft nunc, ut recenseamus breviter Auctores, qui de praefato Canone Missae eru-

ditè disseruerunt. Hi autem sunt Stephanus Durandi *lib. 2. cap. 32. & seqq.* Edmundus Martene *de antiq. Eccles. Ritibus lib. 1. art. 8.* Hugo Menardus *in suis notis, & observat. ad Sacrament. Gregorian. pag. 12.* Carolus Bona *lib. 2. cap. 11.* Antonius Bellotte *in suis observ. à pag. 529. usque ad pag. 563.* Grancolas *de antiq. Liturg. pag. 603.* Petrus Le Brun *tom. 1. p. 399.* Gabriel Biel *in Sacri Canonis Missae lucidissima expositione.* Franciscus Vander Veken *de Societate Jesu de Canone Sacrificii Missae.* Franciscus Pagninus *in Vita Gelasii PP. n. 15.* Oliverius Bonaventura *de Sacrosanct. Sacrif. Missae lib. 2. cap. 20. & seqq.* Anonymus *in tract. de Missa Parochiali Galliae conscripto 3. part. cap. 1. & seqq.* Natalis Alexander *tom. 1. Theologiae Dogmaticae, & Moralit. lib. 2. art. 6. n. 11. & seqq.*

Novae Observationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. XIII. De Communione, Orationibus post Communionem, Ite Missa est, vel Benedicamus Domino, de Benedictione & Evangelio S. Joannis.

I. Rub. n. 1. pag. 35. & Gavanti pag. 36. col. 1. lit. l. *Ite Missa est &c.* Post completas Orationes Communioni subungi solitas, & post ultimam Populi salutationem, in Privata Missa Sacerdos, & in Sollemni Diaconus denunciat completum esse Sacrificium, dicens: *Ite Missa est.* Utebantur his, vel æquivalentibus vocibus veteres Christiani post lectionem Evangelii, & exhortationem, ut dimitterent Catechumenos ab Ecclesia; ut diximus in nostris Observationibus Preliminaribus n. 10. & vocabatur hæc prior Sacrificii pars, ut aliàs diximus, Missa Catechumenorum: quia eâ parte peractâ, mittebantur altâ hæc Diaconi voce, *foras.* Expletâ verò postea reliquâ Sacrificii parte, post Communionem dimittebantur etiam Fideles Christiani iisdem fermè verbis, Diacono dicente: *Ite Missa est.* Ab hujus vocis emis-

sione loco supra allegato cum nonnullis clarissimis Auctoribus, arbitrati sumus, Eucharisticum Sacrificium Missam appellatum fuisse. Neque ante impertitam prædictam facultatem, discedere olim per Sacros Canones licuit; ut patet ex Concilio Agathensi *cap. 47.* & Aurelianensi *cap. 28.* allegatis in *cap. Omnes Fideles de Consecr. dist. 1.* quòd facit illud Chrysostomi hom. de Eucharistia non condemn. -- *Ingressus es in Ecclesiam homo, ne exeat nisi dimittaris.*

II. Gavanti pag. 36. col. 1. ead. lit. l. Leone institutum fuisse scribit Radulphus, &c. De prædictâ Sacrificii conclusione loquitur Florus in expositione Missae, Amalacius de Ecclesiasticis Officiis *lib. 3. cap. 6.* Durandus in *Rationali Divin. Offic. lib. 4. cap. 37.* Demochares *de obser. Missae cap. 150.* & alii quos plures; quam à Leone institutam fuisse.